

Globálne vyhlásenie o brailovej gramotnosti vo vzdelávaní

My, nižšie podpísaní zástupcovia, organizácie a zástancovia, predkladáme túto deklaráciu na vedomie ministrom, veľvyslancom, vládnym úradníkmi, partnerom v oblasti rozvoja, orgánom zodpovedným za vzdelávanie a ďalším príslušným zainteresovaným stranám po celom svete. Robíme tak v presvedčení, že zabezpečenie prístupu k výučbe a osvojovaniu si brailovej gramotnosti je povinnosťou vyplývajúcou z medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a strategickou investíciou do ľudského kapitálu každého národa.

Právny základ

Toto vyhlásenie vychádza z Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD). Dohovor CRPD považuje Braillovo písmo za nevyhnutné pre plnú realizáciu ľudských práv osôb, ktoré sú nevidiace, hluchoslepé alebo majú zrakové postihnutie. Brail zabezpečuje prístup k informáciám vo verejnej aj súkromnej sfére. Zvláštnu pozornosť venujeme článku 9 (Prístupnosť), článku 21 (Sloboda prejavu a názoru a prístup k informáciám) a článku 24 (Vzdelávanie). Prístup k Braillovmu písmu, ako primárnemu prostriedku gramotnosti pre nevidiacich, predstavuje podstatnú súčasť týchto záväzkov.

Gramotnosť je tiež neoddeliteľnou súčasťou dosahovania cieľov udržateľného rozvoja (Sustainable Development Goals – SDG), najmä SDG 4 (Kvalitné vzdelávanie), SDG 8 (Dôstojná práca a hospodársky rast), SDG 10 (Zníženie nerovností) a SDG 17 (Partnerstvá na dosiahnutie cieľov). Podpora brailovej gramotnosti je preto nielen záväzkom v oblasti ľudských práv, ale aj rozvojovou prioritou.

Trvalý význam Braillovo písma

Už viac ako dve storočia slúži Braillovo písmo ako základný systém, prostredníctvom ktorého majú nevidiace osoby prístup k písomnému jazyku, zúčastňujú sa na vzdelávaní a zapájajú sa do občianskeho a profesionálneho života. Braillovo písmo je kľúčové pre nezávislosť, pretože umožňuje jednotlivcom samostatne čítať a písať, čím posilňuje ich sebavedomie, sebaurčenie a celkovú kvalitu života.

Je známe, že pre nevidiacich ľudí a ľudí so zrakovým znevýhodnením existuje celý rad doplnkových metód, vrátane technológií prevodu textu na reč a načítaných zvukových kníh. Tieto metódy zohrávajú dôležitú úlohu. Sú však doplnkom k Braillovmu písmu, nie jeho náhradou. Počúvanie hovoreného obsahu neposkytuje rovnaké jazykové, kognitívne ani akademické kompetencie. Dôležitosť Braillovo písma sa v digitálnej ére nielenže nezmenšila, ale naopak sa ešte zvýšila.

Východiská: gramotnosť, zamestnanosť a ľudský potenciál

Argumenty v prospech Braillovo písma sa nezakladajú len na tradícii. Podporuje ich rozsiahly a stále rastúci súbor výskumných zistení. Výskumy dôsledne preukazujú, že nevidiace osoby, ktoré ovládajú Braillovo písmo, dosahujú výrazne vyššiu úroveň vzdelania, majú vyššiu mieru zamestnanosti a dosahujú vyššie príjmy ako nevidiace osoby, ktoré Braillovo písmo neovládajú (Bell & Mino, 2015; McDonnall et al., 2025; Ryles, 1996). Tieto rozdiely predstavujú merateľnú návratnosť verejných investícií do inkluzívneho vzdelávania a merateľný ukazovateľ nákladov spojených s jeho absenciou.

Braillovo písmo poskytuje študentom priamy, bezprostredný prístup k pravopisu, interpunkcii, gramatickej štruktúre, matematickému zápisu, vedeckým symbolom a notovému zápisu. Ide o kompetencie, ktoré alternatívy založené na zvuku nedokážu napodobniť s rovnakou hĺbkou ani presnosťou (Clark, 2014; Tobin & Hill, 2015). Predstavuje základné zručnosti gramotnosti, od ktorých závisia všetky následné akademické úspechy a profesijné schopnosti (Emerson et al., 2009). Nevidiace deti, ktoré nemajú prístup k Braillovmu písmu, sú v podstate bez prístupu k základným nástrojom gramotnosti.

Na rozdiel od predpokladov, že digitálne technológie robia Braillovo písmo zastaraným, fakty poukazujú na pravý opak. Zručnosť v používaní kompenzačných technológií pozitívne súvisí s lepšou schopnosťou čítať v Braillovom písme (McDonnall a kol., 2025). Okrem toho sa preukázalo, že špeciálne navrhnuté technologické nástroje, vrátane zariadení na zaznamenávanie poznámok v Braillovom písme a špecializovaných aplikácií na precvičovanie Braillovo písma, zlepšujú výsledky v oblasti brailovej gramotnosti (Hoskin a kol., 2022).

Vyhlásenia

My, nižšie podpísaní, potvrdzujeme nasledujúce zásady a vyzývame všetky štáty a inštitúcie, aby ich uznali a dodržiavali:

- Každé nevidiace dieťa má právo učiť sa Braillovo písmo;
- Včasný prístup k Braillovmu písmu je nevyhnutný, keďže osvojenie si základných zručností v Braillovom písme v detstve má zásadný vplyv na celoživotné vzdelávanie, zamestnanosť a účasť na spoločenskom živote;
- Braillovo písmo a digitálne technológie sa vzájomne dopĺňajú a mali by sa využívať strategicky koherentným spôsobom. Digitálny pokrok a gramotnosť v Braillovom písme sú komplementárne, nie konkurenčné priority; a
- Rodiny by mali byť komplexne informované o dôležitosti gramotnosti v Braillovom písme a mala by im byť pripísaná významná úloha pri plánovaní a realizácii vzdelávania ich dieťaťa.

Výzva k akcii

S úctou vyzývame vlády, ministerstvá školstva, zákonodarné orgány a všetky príslušné zainteresované strany, aby prijali nasledujúce záväzky:

1. Zakotviť braillovú gramotnosť do národnej legislatívy a politických rámcov v oblasti vzdelávania v súlade so záväzkami vyplývajúcimi z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD);
2. Zaručiť rovnaký prístup ku kvalifikovaným a primerane vyškoleným špecializovaným učiteľom, k výučbovým materiálom založeným na dôkazoch, vrátane učebníc v Braillovom písme, hmatových grafík a iných zdrojov v Braillovom písme v národných jazykoch, ktoré budú poskytované včas, spolu s najnovšími podpornými technológiami pre všetkých nevidiacich žiakov;
3. zaviesť systematické a transparentné postupy na včasné posudzovanie potrieb v oblasti gramotnosti v Braillovom písme a poskytovanie štruktúrovanej a kvalitnej výučby v Braillovom písme vo všetkých fázach vzdelávania;
4. Zabezpečiť, aby žiadnemu žiakovi, ktorý potrebuje Braillovo písmo, nebol odmietnutý prístup k nemu z dôvodu obmedzených zdrojov, geografickej polohy, inštitucionálnej kapacity alebo iných prekážok, ktoré môže štát riešiť, a aby nevidiaci žiaci mali prístup k rovnakému učebnému plánu, úlohám a hodnoteniam ako ich vidiaci rovesníci a mohli sa na rovnakom základe zapájať do výučby;
5. Vyčleniť trvalé a dostatočné verejné investície do národnej infraštruktúry, odborných pracovníkov a inštitucionálnych systémov potrebných na podporu braillovej gramotnosti vo veľkom meradle.
6. Podporovať medzinárodnú spoluprácu a partnerstvá s cieľom posilniť systémy gramotnosti v Braillovom písme a rozšíriť spravodlivý prístup k vzdelávaniu a zdrojom v Braillovom písme po celom svete.

Investícia do gramotnosti v Braillovom písme je v konečnom dôsledku investíciou do rozvoja človeka, ktorej prínos presahuje rámec jednotlivca a prináša prospech rodinám, komunitám a národom ako celku.

Vydané Medzinárodnou radou pre vzdelávanie ľudí so zrakovým postihnutím a Svetovou úniou nevidiacich a podporené nižšie podpísanými organizáciami a zástancami, ktorí sa zasadujú za všeobecné zavedenie braillovej gramotnosti. Vydali:

S.K. Rungta, predseda Svetovej únie nevidiacich (WBU), a

Susan LaVenture, predsedníčka Medzinárodnej rady pre vzdelávanie ľudí so zrakovým postihnutím (ICEVI)

Zverejnené na devätnástom zasadnutí Konferencie zmluvných štátov Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (COSP19), New York, 12. júna 2026.

Inštitúcie vyjadrujúce podporu vyhlásenia:

Braille Authority of the Dutch Language

Braillists Foundation

Braille House

Braille Institute

Clovernook Center for the Blind and Visually Impaired

CNIB

DAISY Consortium

Dot Inc.

Estonian Blind Union

European Blind Union

EBU Braille Working Group

German Federation of the Blind and Partially Sighted

Humanware

International Council on English Braille (ICEB)

Matej Hrebenda Slovak (Library of the Blind in Levoca)

Overbrook School for the Blind

Royal National Institute of Blind People (RNIB)

Southeast Asian Ministers of Education Organization Regional Centre for Special Educational Needs (SEAMEO SEN)

Slovak Blind and Partially Sighted Union

South Pacific Educators in Vision Impairment (SPEVI)

Vietnam Blind Association